

підготовці якої взяли участь більше двадцяти митців. Концепція виставки полягала в тому, щоб візуалізувати сучасну історію Росії за допомогою популярних мемів, охопивши майже всі історично значимі моменти останніх 25 років, зафіксовані в них. Таким чином кураторам виставки «вдалося створити справжній художній гіпертекст, постмодерністський підручник з історії, де в компактній формі мемів зібрані цілі глави з життя аналогового суспільства, яке вже неможна відокремити від цифрового світу» [2].

Підсумовуючи, зазначимо, що мережеві технології створили надзвичайно сприятливе середовище для відродження народної художньої творчості, артефакти якої інкапсулюють в собі найважливіші цінності сучасної популярної культури, що пояснює їх актуальність і затребуваність не тільки в мережевому середовищі, але й в реальному вимірі буття.

Список використаних джерел:

1. Оленіна О. Ю. Інтернет-меми українського походження в культуротворчій практиці сучасного суспільства / Оленіна О. Ю., Пічугіна Ю. О. // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2018. – № 3. – С. 77-81.
2. Фомина Е. «МЕМуары»: как готовили первую в России выставку, посвященную мемам [Електронний ресурс] / Елена Фомина. – Режим доступу: <https://style.rbc.ru/impressions/5c0109eb9a7947785d56ab32> (дата звернення : 28.01.2019). – Назва з екрану.
3. Mobley A. When memes meet art: «Two decades of memes» at the Museum of the Moving Image [Електронний ресурс] / Amalia Mobley. – Режим доступу: <https://nyulocal.com/when-memes-meet-art-two-decades-of-memes-at-the-museum-of-the-moving-image-ed44aba67028> (дата звернення: 28.01.2019). – Назва з екрану.

Садовенко С.М.

*кандидат педагогічних наук, доктор філософії (музична педагогіка),
старший науковий співробітник, доцент, професор кафедри,
Інститут сучасного мистецтва
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*

УКРАЇНЬСЬКА НАРОДНА ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА У ПОЛІФОНІ МЕТОДОЛОГІЙ

Художня культура як особлива галузь загальносвітової культури утворилася завдяки концентрації згуртованої навколо мистецтва низки взаємопов'язаних форм художньої діяльності: художнього сприйняття, художнього мислення, художньої творчості, художнього переживання тощо. Художня культура першочергово базується на сукупності художніх цінностей, сама безпосередньо є сукупністю художніх цінностей, а також історично визначеною системою їх відтворення і функціонування в суспільстві.

Художній культурі статус ключового елемента суспільної системи додають дві її характеристики. По-перше, вона акумулює багатовіковий досвід народу: переважна частина цінностей створена в далекому минулому, і вони багато в

чому визначають подальший розвиток художньої культури країни. По-друге, художня культура сприяє становленню незалежного правового суспільства, підтримує баланс громадянської злагоди.

Складовою художньої культури як системи є народна художня культура. У її морфології виокремлюється наявність щонайменше двох структурних утворень, зокрема, фольклору (народної творчості) і художньої самодіяльності (нині – аматорське мистецтво). Поняття «народна художня культура» у сучасній науковій літературі залишається недостатньо умотивованим і визначеним. При обґрунтуванні його концептуального змісту необхідно враховувати, що наукові розвідки щодо феномена народної культури, у тому числі художньої, здійснюються переважно окремими науками у різних напрямках і проявах. Зокрема, етнографія вивчає традиційну побутову культуру; педагогіка – народні методи виховання; медицина – способи оздоровлення, використовувані народом; фольклористика – народну мудрість, виражену у формах фольклору. При цьому, нерідко народну культуру ототожнюють з окремими її елементами, а також з архаїчними формами, зводять до патріархальної культури дореволюційного селянства, представляють її як зразок виключно сільської культури і протиставляють міській. Народна художня культура також досліджується з різних точок зору: естетика розглядає фольклор як вид мистецтва, його сутність і особливості; фольклористика – як усну народну творчість; мистецтвознавство проникає в образний зміст, форму, аналізує мову, засоби художньої виразності.

В українській суспільній науці національний характер народу, його «дух», національні особливості культури завжди були в центрі уваги українських мислителів (Д. Антонович, О. Бочковський, Г. Ващенко, М. Костомаров, Ю. Липа, В. Липинський, О. Потєбня, І. Франко, Д. Чижевський, В. Щербаковський та ін.). Опосередковано до порушеної проблеми зверталися А. Бичко, І. Бичко, О. Бичко, В. Воловик, А. Горак, А. Кавалеров, В. Кремень, С. Кримський, М. Михальченко, М. Мокляк, Н. Победа, В. Табачковський, В. Шинкарук та ін. Етнічна ментальність як психологічний феномен розглядалася у наукових працях О. Барішполец, В. Бобика, О. Донченко, І. Єршової-Бабенко. У соціокультурному аспекті – Б. Поповим, М. Степико, Л. Шклярюм. Окремі економічні, соціальні, політичні, історичні, мистецтвознавчі аспекти етноментальності знайшли відображення у дослідженнях В. Андрущенка, В. Беха, А. Місуню, С. Наумкіної, Н. Шульги, В. Шульгіної та ін.

Українська народна художня культура є результатом дії ментальних чинників у вигляді форм та засобів їх утворення. Як підсистема системи більш високого рівня складності, українська народна художня культура, має не лише свою специфіку, але й несе загальні особливості універсальних культурних інститутів, їх цінності, рольові розподіли, соціальний склад, правила і патерни поведінки, ритуальні форми здійснення поведінкових актів. Специфікою народної художньої культури є її анонімний, колективний характер, що дозволяє фіксувати таку її архетипну рису, як «соборність».

Враховуючи синтетичний характер художньої культури, видається доцільним використовувати при її розгляді інтегративний підхід, основною складовою якого є *системний аналіз*.

Системний аналіз української народної художньої культури спирається на адекватну принципу комплексності методологію *функціоналізму*, у межах якого явище досліджується як структуроване системне утворення з внутрішньою складною будовою. За використання цього підходу досліджуваний об'єкт умовно ділиться на складові частини, між якими виявляються співвідношення, визначаються правила їх поєднання в групи. Основи класичного функціоналізму закладені в історії гуманістики британським соціальним антропологом Б. Малиновським. У його відомій праці «Наукова теорія культури» фіксується єдність соціології і теорії культури, а ширше – спільність позитивістських принципів природничих наук і знання про людину [2]. Відповідно до класичного функціоналізму, культура аналізується у парадигмі теорії систем як цілісна сукупність взаємопов'язаних елементів зі складною ієрархічною структурою. Культура розглядається як структурована сукупність окремих, відносно замкнутих складових (інститутів, або «ізолятів» – *англ. isolate*), кожен з яких має певне призначення, характеризується конкретним набором механізмів і засобів задоволення тих чи інших суспільних потреб. Такий набір інструментарію, який фіксує соціальний статус «ізоляту» як форми відповіді на виклик, і становить «функцію». Отже, *функція* є дзеркалом складного ланцюга стосунків «потреба – культура – потреба», оскільки вона віддзеркалює процес зародження культурних інституцій як сукупностей статусно-рольових норм і правил у відповідь на потреби, що, своєю чергою, множаться і розширюються під впливом інституціональної активності системи культури. Якщо уявити художню культуру народу як систему, то стає очевидним, що подібні структурні елементи (ізоляти) необхідно виділити в її будові, тобто – здійснити методологічні кроки щодо визначення її *морфології* (структуралізації) та *типології* (класифікації).

Додаткове значення функціоналізму як основи структурного аналізу української народної художньої культури становить той факт, що функціоналізм на Заході став однією з найбільш ґрунтовних відповідей на кризу класичного еволюціонізму (зокрема прогресивістської універсалістської концепції «модернізації», що виправдовувала європоцентризм та уніфікацію з боку колоніального Заходу автентичності малих етнокультурних груп). Функціоналізм, на противагу цінностям прогресу, уніфікації, лінійної історії, колонізації та моністичної віри в єдині закони розвитку, пропонує регіональний підхід до світової культури як до плюральності окремих елементів – етнокультурних традицій (чимось подібних до «квітів у полі» в циклізмі О. Шпенглера), кожна з яких як самодостатня система може інтерпретуватися лише «із середини», з позицій своїх власних потреб і способів їх задоволення – шляхом герменевтичного вживання» у феномен Чужого, включаючи толерантне ставлення до так званих екзотичних («варварських») звичаїв та норм поведінки. Звідси – множинність, полікультурність та релятивність як

пріоритетні засади функціоналістської наукової ментальності, що включає кожен конкретну етнокультуру в соціальний контекст відповідного хронотопу.

Таким чином, результатом методологічної еволюції функціоналізму є *системний аналіз культури* – розгляд усіх феноменів культури у взаємодії її складових частин як основи, на якій формуються нові якості. Саме цей підхід як метод видається нам найбільш доцільним науковим механізмом здійснення концептуалізації, структуризації та класифікації української народної художньої культури.

Відповідно до заявленого нами пріоритету методологічної поліфонії, структурно-функціональний аналіз доповниться та збагатиться за рахунок використання інших культурологічних моделей, зокрема, таких як: *аксіологічний підхід* – розгляд культури як сукупності матеріальних і духовних цінностей (В. Межуєв, С. Кримський); *діяльнісний підхід* – тлумачення культури як сутності людської діяльності (М. Каган, Г. Щедровицький); *технологічний підхід* – інтерпретація культури як специфічного засобу діяльності, техносфери, технологій (Є. С. Маркарян, В. Чешев); *семіотичний підхід* – тлумачення культури як знакової системи, яка визначається як «неуспадкована» пам'ять колективу, що виражається у певній системі заборон і розпоряджень, або як природно й історично сформований механізм колективного розуму, здатний здійснювати інтелектуальні операції (Ю. Лотман, М. Дмитренко, В. Личковах).

Таке розуміння найближче підводить до української народної художньої культури, що має в своїй основі колективність як одну з характерних рис. Як зауважував С. Кримський, культура є «змістом соціального наслідування. У цій здатності вона виступає як етнокреативна сила, оскільки актуалізує не тільки втілене в життя, але й нездійснені можливості історичного процесу, дозволяє збудувати життя за допомогою досвіду минулих поколінь. Ось чому врешті-решт культура виступає як національна та надає нестандартного погляду на явища національного відродження» [1, с. 283].

Список використаних джерел:

1. Кримський С.Б. Під сигнатурою Софії. Київ: ВД «Києво-Могилянська Академія», 2008. 301 с.
2. Малиновский Б.К. Научная теория культуры / [пер. с англ. И.С. Утехина]. Москва: О.Г.И., 2000. 205 с.